

A PROJEKTMÓDSZER MINT A TEREMTÉSVÉDELEM INTEGRÁCIÓJÁNAK EGYIK LEHETSÉGES ESZKÖZE ÁLTALÁNOS ISKOLA 3. OSZTÁLYBAN (2. RÉSZ)¹

A májusi Katedrában áttekintettük, hogy *teremtésvédelemről* beszélünk akkor, amikor környezettudatosságra neveljük a tanulókat, s azt, hogy ez biblikusan miért megalapozott, valamint megvizsgáltuk, hogy a tantárgyi integráció ebben miért lehet hasznos pedagógiai módszer a kezünkben, láthattuk, hogy a projektmódszer hogyan lehet kiemelten hatékony megvalósítása ennek. Megvizsgáltuk a projektmódszer alapjait, összetevőit, s hogy mik azok a kardinális pontok, melyek meghatározzák a módszer hatékonyságát s alkalmazásának lehetőségét.

A következőkben egy lehetséges projekthét tervét vizsgáljuk meg, mely a 3-4. osztályban alkalmazható. Saly Erikával egyetértve igazodunk a kerettantervekhez, hiszen ha tanórán kívüli vagy tanóra helyetti tevékenység a projekt, akkor a diákoknak és a pedagógusnak is plusz feladat, melyre sokan nem szívesen vállalkoznak attól tartva, hogy nem tudják átvenni a kötelező tananyagot is (Saly, 2018). Így arra törekszünk, hogy egy olyan projekthét javaslatával éljünk, mely a kerettantervhez igazodva, némi rugalmassággal kezelve azt, a tanórák keretein belül is megvalósítható legyen.

Mivel a jelenleg érvényben lévő kerettantervek a témaköröket, elsajátítandó kompetenciákat ennél a két évfolyamnál együtt tárgyalja, a továbbiakban elegendőnek látszott az egyik évfolyamra szabva tervezni, így a projekthét 3. évfolyamon alkalmazható javaslatként jelenik meg. Fontos megjegyezni, hogy jelenleg az 1-2. osztályban nincs környezetismeret óra, 3-4. osztályban azonban már igen, s mint hogy a *teremtésvédelem* egy természettudományos integráció, valamint a 2020-as NAT alapján a környezetvédelem és az embernek a környezetre gyakorolt hatása ebben a tantárgyban megfogalmazott tevékenységként jelenik meg, így elengedhetetlen, hogy ezt követve foglalkozzunk a *teremtésvédelem integrációjával* (NAT, 2020, Környezetismeret).

További fontos szempont, hogy a tanulók ne csupán elméleti ismereteket kapjanak, hanem a megszerzett tudásukat a hétköznapokban, a mindennapokban is alkalmazni tudják. A projekthét nagyszerű lehetőségeket rejt magában ennek biztosítására. Továbbá kiemelten fontosnak tartjuk, hogy a gyermekek minél előbb elsajátítsák a teremtésvédelem alapjait, amit ők maguk is be tudnak építeni a hétköznapjaikba, az otthoni, valamint iskolai szokásaikba. A megfelelő hulladékgyűjtés, a hulladékcsökkentés az első apró, ám igen fontos lépés, amit a gyermekek megtehetnek maguk is a teremtett világ védelméért. Lényeges, hogy lássák és értsék a különböző hulladékok környezetre gyakorolt negatív hatásait, valamint, hogy egy-egy anyagot vagy kidobásra ítélt dolgot hogyan tudnak újra felhasználni, akár új funkcióval ellátni, mielőtt valóban a szemétkerébe kerülne. Mindezeket figyelembe véve szeretnénk bátorítást adni arra nézve, egy projekthét keretein belül tervezéssel, tudatossággal a keresztyén pedagógus hogyan tudja képviselni hitét, Istentől rendelt sáfári feladatát végezve, miközben ellátja az alapvető feladatait is, hiszen tantervi kapcsolódásra is lehetőség van.

A PROJEKT IDŐKERETE ÉS TÉMÁJA

A projekt időtartama egy hét, melynek során kb. tíz tanóra kapcsolható be ezen tevékenységbe. Az érintett tantárgyak: környezetismeret, matematika, technika és tervezés, vizuális kultúra, magyar nyelv- és irodalom, digitális kultúra. Az általános iskola 3. évfolyamán a környezetismeret tantárgy célkitűzése a környezettudatos magatartás fejlesztése, valamint az emberi tevékenység természeti környezetre gyakorolt hatása, figyelemfelhívás a teremtésvédelemre. Ehhez kapcsolódva a szelektív hulladékgyűjtés, az anyagok takarékos felhasználása is megjelenik.

Téma: hulladékcsökkentés a teremtett világ védelmében 3. osztályban. A fő kérdés, melyre választ keresünk a projekt során: *hogyan lehet hatással egy általános iskolai osztály a hulladékcsökkentésre, s ezáltal a teremtésvédelemre?*

CÉLOK

A fő cél a környezettudatos magatartás, a teremtett világért való felelős életvitel formálása. Továbbá a tanulók:

- környezeti erkölcsének, társadalmi-természeti felelősségének megalapozása; alakuló érték tudatának, együttműködési képességének, életviteli szokásainak, a személyes és a közös felelősségtudat alapjainak kialakítása;
- közösségének formálása;

¹ A kutatást a Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Karának *Hitéleti képzések és a tehetséggondozás fejlesztése* című pályázata támogatja, továbbá a Nemzeti Tehetség Program NTP-INNOV-22-0170 azonosítószámú, *Teremtés és fenntarthatóság* című pályázatához kapcsolódóan (vonatkozó támogatási alprogram: *Innovatív tanulási környezet kialakítása és komplex tehetségszolgáltató programok megvalósítása*, a pályázati kategória kódja: NTP-INNOV-22), a Nemzeti Tehetség Alapból valósult meg.

- a környezettel való tudatos együttélésének, környezetérzékeny szemléletmódjának segítése;
- ösztönzése a teremtett és ember által létrehozott környezet okos és mértéktartó igénybevételére;
- buzdítása a teremtett világnak mint értéknek a tisztelére és megőrzésére, annak tudatosítása, hogy a természetnek, a teremtett világnak az ember elválaszthatatlan része.
- rácsodálkoztatás arra, hogy a teremtett világ egy komplex rendszer, melyben mindennek oka van, mely mögött egy gondos tervezés, ill. Tervező, Isten áll.

EREDMÉNYEK

A projekt várható eredményei:

- a projektben kiemelt szerepet kap a környezeti nevelés, azon belül a környezetvédelemre készítés és annak a hétköznapi életben való megélése; a célkitűzésekkel és a hozzájuk rendelt feladatokkal a holisztikus szemlélet közvetítése a diákoknak;
- a projekthét résztvevői megtapasztalhatják, hogy tantárgyaik kapcsolódnak egymáshoz, s miként köthetők a természetvédelemhez;
- fejlesztésre kerülnek a tantervi kompetenciák, többek között azáltal is, hogy a tevékenységek valódi problémák feltárására épülnek, így azok valódi problémamegoldó technikák gyakorlására is alkalmasak;
- törekvésünk, hogy a gyermekek ne csupán szemlélői legyenek a történéseknek, hanem aktív résztvevői, formálói is;
- a kutatásban, a hulladékgyűjtők, valamint a plakátok elkészítése során lehetőségük nyílik a tanulóknak arra, hogy kreatívak legyenek, megtapasztalják a munkafolyamatok egymásutánját, a feladatok kiosztását, szervezését és a csapatban munkálkodás lehetőségeit;
- a feljegyzések, a fantáziát megmozgató tevékenységek során azon tanulóknak is sikerélményük lehet, akik a diszciplináris rendszerű oktatásban egyébként nem teljesítenek kiemelkedően.

A PROJEKT RÉSZTVEVŐI

A résztvevők száma és köre: 3. osztály, 25-30 fő. A csoportalkotási stratégia, tanulási környezet kialakítása érdekében állandó 5-6 fős csoportokat szervezünk. „A csoportok meghatározása, illetve feltételeinek áttekintése is ebben a szakaszban történik” (Hunya, 2009, 85). A csoportok összetétele heterogén legyen, azaz vegyes képességű gyerekekből álljon, így elősegítve azt, hogy azoknak is sikerélményük legyen, akik amúgy nehezebben oldják meg a hagyományos tanrend szerinti órák feladatait. Azok a tanulók pedig, akik könnyebben teljesítenek a diszciplináris oktatás keretein belül, lehetőséget kapnak az empátia, a segítőkészség és a tolerancia gyakorlására, hiszen akkor lehet sikeres a közös munka, ha mindannyian részt vesznek benne. Ügyeljünk arra, hogy a lehetőség szerint minden csoportba jusson egy-egy vezető szerepben jól helytálló tanuló, aki majd összefogja, koordinálja a feladatokat, a közös munkát. Érdemes bevonni a diákokat is: határozzák meg tapasztalataik alapján, kik lehetnek jó vezetők, de ebben az életkorban javasolt, hogy a tanító irányítsa és segítse az osztályt az egészséges csoportdinamika kialakításában (Hunya, 2009, 85). Jó közösségekben az önszerveződéssel létrehozott csoportok is jól működhetnek, de az egészséges csoportdinamika kialakulását a nevelőnek figyelnie, segítenie kell. A tanulóknak minden a projekthez tartozó tevékenységnél legyen meg a maga feladata, szerepe, amiért ő felel, s amivel hozzájárul a csoportmunka sikeréhez.

TÉRELRENDEZÉS

Javasolt olyan tér kialakítása, ahol a csoportok tudnak együtt gondolkodni, dolgozni (ideálisan ezt 2-3 pad összetolásával, körbeüléssel lehet megoldani, amennyiben megfelelő méretű az osztályterem). A különböző projektfeladatoknál elérhető a megfelelő eszközök, pl.: olló, ragasztó, kartondoboz, kartonpapír, színespapír-hulladék, műanyag flakon, festék, ecset stb. A digitális eszközök használatánál bizonyosodjon meg a pedagógus arról, hogy elérhető a számítógéppel, táblagéppel, internettel felszerelt könyvtár vagy az informatikaterem.

ÉRTÉKELÉSI SZEMPONTOK

A projekt értékelési eljárásait tekintve az autentikus értékelésre a hét végén, a kiállításon kerül sor, ahol az osztály csoportjai bemutatják a projekttermékeiket – szelektív hulladékgyűjtők, plakátok –, s az azokhoz kapcsolódóan megszerzett tudásukat, tapasztalataikat megosztják. *Fejlesztő értékelésre* a teljes projekthét alatt sor kerül. Ön-, valamint egymás tevékenységének értékelésével is éljenek a tanulók, illetve a tanítói visszacsatolást, értékelését alkalmazza a pedagógus segítve az önreflexiót, a metatudást. *Minősítő értékelésre* a tantárgyak keretében kerül sor – magyar nyelv és irodalomból fogalmazást írnak a tanulóknak a projekt végén, vizuális kultúrából az elkészült plakátok alapján, technika és tervezésből pedig a hulladékgyűjtők alapján kaphatnak jegyet. Digitális kultúrából a megfelelően megválasztott alkalmazás és információgyűjtés alapján kapnak értékelést (melyik anyag mennyi idő alatt bomlik le), matematikából pedig az elvégzett számítások alapján kapnak osztályzatot a diákok.

A PROJEKTHÉTRE JAVASOLT TEVÉKENYSÉGEK MEGVALÓSÍTÁSA

A projekthét megvalósítása a NAT 2020 kerettanterveinek figyelembevételével történik az egyes tantárgyakhoz kötve, akár a szeptemberi teremtés ünnepe (<http://okogyulekezet.hu/>), akár az áprilisi fenntarthatósági témahét (<https://www.fenntarthatosagi.temahet.hu/ismerteto>) keretében.

- *Magyar nyelv és irodalom*: Kapcsolódó tantervi témakör: beszéd és kommunikáció; helyem a világban, mesék, történetek. Fogalmazás írása a projekthéten tanultakról, tapasztalatokról; meseírás a teremtett világ, a lakóhely szépségéről, megőrzéséről.
- *Matematika*: Kapcsolódó tantervi témakörök: számlálás, becslés; mérőeszköz használata – mérési módszerek; írásbeli összeadás-kivonás; írásbeli szorzás-osztás; adatok megfigyelése témakörök; válogatás, halmazok alkotása, vizsgálata; problémamegoldás; szöveges feladatok megoldása. Pl. hány 20 literes szemetes zsáknyi hulladékot termel az osztály egy nap alatt; hány zsáknyi lenne ebből a szelektív hulladék, és mennyi a kommunális hulladék, ha az osztály szelektíven gyűjtené a hulladékot? Először a csoportok becslik, majd számolják ki a fentieket, végül közösen is vizsgáljuk meg, ellenőrizzük az eredményeket! Hány liter kommunális hulladékot termelt az osztály a szelektív hulladékgyűjtés kezdete óta? Mennyivel kevesebb ez, mint a hét elején becsült hulladék-mennyiség?
- *Etika/hit- és erkölcsstan*: Kapcsolódó tantervi témakör: a természet rendjének megőrzése a fenntarthatóság érdekében. A gyermek megfogalmazza személyes felelősségét a természeti és tárgyi környezet iránt, megoldási javaslatot tesz környezetének megőrzésére, esztétikus fejlesztésére. Felismeri az ökológiai, ökonómiai egyensúly hétköznapi szükségességét. Teremtéstörténetek, gondviselés és gondoskodás, ill. felelősségvállalás összefüggései. Az ember istenképűsége. Bibliai szövegfeldolgozás: az ember teremtése, az ötezer ember megvendéglése. Kapcsolódási pontok keresése a projekthez. Miként kapcsolódik/jelenik meg a hulladékmentesség, a teremtésvédelem a szövegben?
- *Környezetismeret*: Kapcsolódó tantervi témakörök: megfigyelés, mérés; tájékozódás az időben; életközösségek lakóhelyünk környezetében. Pl. mit tud tenni egy 3. osztályos tanuló a teremtett világ védelméért; a helyes szelektív hulladékgyűjtés; fogalmak tisztázása: újrahasznosítás, szelektív hulladékgyűjtés, kommunális hulladék. Célok megfogalmazása, melyeket a csoportok, s melyet az osztály együtt kíván elérni, a szelektív hulladékgyűjtéshez hasonlóan, a hulladékcsökkentésre való törekvéssel szeretnénk a felére csökkenteni az osztály szemetének mennyiségét.
- *Ének-zene*: Kapcsolódó tantervi témakör: zeneművek, énekes anyag, zenehallgatás. A teremtett világ szépségeire rácsodálkoztató zeneművek megismertetése, hallgatása.
- *Vizuális kultúra*: Kapcsolódó tantervi témakör: természetes és mesterséges környezet, közvetlen környezetünk; vizuális információ – vizuális jelek a környezetünkben. Plakátkészítés csoportokban a szelektíven gyűjtött hulladékokból. Elkészült plakátok kiállítása az aulában. Elkészült munkák értékelése, a hét kiértékelése a diákokkal. A szelektív hulladékgyűjtés menete, hulladékmentesség (zero waste). „Műveld és őrizd!” a teremtett világot mottóra plakátkészítés, kiállítás.
- *Technika és tervezés*: Kapcsolódó tantervi témakör: anyagok a környezetünkben; tárgykészítés különböző anyagokból. Anyagvizsgálat, anyagok felhasználásának lehetőségei; szelektív hulladékgyűjtés; anyagok takarékos felhasználása; csoportos tervezés és alkotás: szelektív hulladékgyűjtők készítése az osztályterembe hulladékból, kartondoboz, műanyag flakon stb. felhasználásával. Szervezési feladatként legyen, aki nyír, aki vág, aki ragaszt, aki dekorál.
- *Digitális kultúra*: Kapcsolódó tantervi témakörök: digitális eszközök használata és információszerzés az e-Világban témakörökhöz kapcsolódva, kutatómunka csoportokban a digitális eszközök segítségével, számítógéppel, táblagéppel, internettel felszerelt teremben, iskolai könyvtárban. Kisiskolások számára készült portálok látogatása és applikációk használata a témában. Mennyi idő alatt bomlanak le a különböző, már újra nem hasznosítható hulladékok? Hogyan hatnak a különböző anyagok a teremtett világra (vizek szennyezése, élőhelyek, állatok pusztulása stb.)?
- *Testnevelés*: Kapcsolódó tantervi témakör: testnevelési és népi játékok, foglalkozások alternatív környezetben.

Mivel minden osztályközösség egyedi, így a fenti projekthétre tett javaslat szabadon értelmezhető, kivitelezhető az osztály sajátosságait, valamint a csoportdinamikát figyelembe véve. Akkor nevezhető a projekt sikeresnek, ha a hét során megfogalmazott igazságok, levont következtetések, a teremtett világ, lakóhelyük őrzése és a hulladékcsökkentés iránt való elköteleződésük a diákoknak a projekthét után is folytatódik, beépül az osztály hétköznapijaiba, a gyermekek személyiségébe. Szemléletükben, gondolkodásmódjukban tapasztalt pozitív változások várhatóan megerősítik azt, hogy a közös munka, az értékátadásra való törekvéseink idővel beérnek.

A tanulmány bírálati folyamaton ment keresztül.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Hunya Márta (2009): *Projekt módszer a 21. században* In: Új Pedagógiai Szemle, 59. évf. 11.sz. 75-96. https://folyoiratok.oh.gov.hu/sites/default/files/article_attachments/upsz_2009_11_08.pdf (Letöltés ideje: 2023. FEBRUÁR 10.)
- Saly Erika (2018): *Tanórákon innen és túl – a komplex tanulásszervezési eljárásokban rejlő lehetőségek* In: Bibliai integráció a természet-tudományos oktatásban, Miskolc, Református Pedagógiai Intézet, Református Tananyagtár <https://www.facebook.com/677803452591013/videos/347613496025232> 33:26–1:02:52 (Letöltés ideje: 2023. február 10.)
- Nemzeti Alaptanterv (2020): *Kerettanterv az általános iskola 1–4. évfolyama számára* https://www.oktatas.hu/koznevel/kerettantervek/2020_nat/kerettanterv_alt_isk_1_4_evf/ (Letöltés ideje: 2023. február 10.)